

כ"ה

עומק הפשט עיונים ברצ"י

פ' פקודי

על פי 'לקוטי שיחות' כרך ו

להערות, הארות ו'הקדשות'
ולהצטרפות לרשימת התפוצה

אנא לפנות לדוא"ל

rizs@neto.bezeqint.net

או לטלפון

08-6882799 / 050-4125205

© כל הזכויות שמורות

תוכן העיונים

א

על הפסוק "ויקטר עליו קטורת" (מ, כז) מפרש רש"י: "שחרית וערבית" - אמנם על הפסוק שלפני כן (מ, כה) "ויעל הנרות" לא פירש את זמן ההעלאה / הבדל זה שבין הקטורת להנרות רואים בציווי הקב"ה (מ, ד-ה) שצוה רק על העלאת הנרות ולא צוה על הקטרת הקטורת / מי ש'חינך' את הקטורת היה משה, ומי ש'חינך' את הנרות היה אהרן - ובזה מתורצת קושיית הרמב"ן (בתחילת פ' בהעלותך)

ב

רש"י מחדש (מ, כט) שמשה הוא ששימש ביום השמיני למילואים והקריב קרבנות ציבור / הראיה לכך היא מלשון הכתוב "ויעל עליו את העולה ואת המנחה" - "העולה" ו"המנחה" בה"א הידיעה / גם הקטורת היתה על ידי משה, ובזה מובן מה שפירש רש"י (מ, כז) שהקטרת הקטורת היתה "שחרית וערבית"

"וַיֵּשֶׁם אֶת הַמִּנְהָה בְּאַהֲלֵ מוֹעֵד נֹכַח הַשְּׁלֶחַן עַל
יֶדֶךָ הַמִּשְׁכָּן נִגְבְּהָ. וַיַּעַל הַנֶּרֶת לִפְנֵי ה' כְּאֲשֶׁר צִוָּה
ה' אֶת מֹשֶׁה. וַיֵּשֶׁם אֶת מִזְבַּח הַזֹּהֵב בְּאַהֲלֵ מוֹעֵד
לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת. וַיִּקְטֹרַע עָלָיו קְטֹרֶת סָמִים כְּאֲשֶׁר
צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה" (מ, כד-כו)

-רש"י-

ויקטר עליו קטורת - שחרית וערבית,
כמו שנאמר 'בבוקר בבוקר בהיטיבו את
הנרות וגו':

צריך ביאור: מה בא רש"י לחדש בזה?

הרי זה שעבודת הקטורת היא פעמיים ביום (ולא רק פעם אחת) - הוא מקרא מלא
בפרשת תצוה (וכמו שמציין רש"י כאן): "והקטיר עליו אהרן קטורת סמים בבקר
בבקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה, ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה!"

ולאידך גיסא יש להקשות:

למה בענין הקטורת ראה רש"י צורך לפרש את זמן ההקטרה ("שחרית וערבית"),
ואילו בענין העלאת הנרות לא פירש רש"י את זמנה ("בין הערביים")?

הטבה – בבוקר, העלאה – בערב

ובאמת שיש כאן קושי בעצם הענין, ובהקדים:

בתחילת פרשת תצוה נאמר¹: "ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך, כתית למאור, להעלות נר תמיד .. יערוך אותו אהרן ובניו מערב עד בוקר וגו'".

ופשט המקרא הוא, שהמצוה היא להדליק הנרות בערב, באופן שידלקו כל הלילה - "מערב ועד בוקר" (אך לא בשעות היום); ואף שנאמר "תמיד" - מפרש רש"י ש"כל לילה ולילה קרוי תמיד", והיינו, שנקרא זה "תמיד" משום שקבוע בכל לילה.

וכן מבואר בסוף פרשת תצוה², שם באה המצוה להקטיר קטורת בוקר וערב - "והקטיר עליו אהרן קטורת סמים, בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה. ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה וגו'". ומפרש שם רש"י, שמה שנאמר "בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות" - אין הכוונה לזה שמדליקים את הנרות בבוקר, אלא "בהיטיבו" פירושו "ניקוי הבזיכין של המנורה מדשן הפתילות שנשרפו בלילה, והיה מטיבן בכל בוקר ובוקר"; וההדלקה עצמה היא רק בערב - "ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים"³.

ומעתה קשה בפרשתנו:

הכתוב כאן אומר "ויעל הנרות" לפני "ויקטר עליו קטורת", ומזה משמע שהעלאת הנרות היתה עוד קודם להקטרת הקטורת;

ובכן, אם "ויקטר עליו קטורת" פירושו (כדברי רש"י) "שחרית וערבית", נמצא שהעלאת הנרות היתה לפני כן, בבוקר השכם!

1. כז, כ-כא.

2. ל, ז-ח.

3. וראה גם מ"ש רש"י בפירושו לש"ס מנחות פח, ב; ודלא כשיטת הרמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ג הי"ב.

כיצד מתיישב הדבר עם שיטת רש"י בפרשת תצוה - שמצות העלאת הנרות היא דוקא בין הערביים, ולא בבוקר?

הוראת שעה

ויש לבאר:

באותו יום של הקמת המשכן היה חידוש בהעלאת הנרות - שהיתה באופן שונה מהרגיל בכל יום: בכל יום מדליקים את הנרות רק בין הערביים, ואילו באותו יום הדליקו בבוקר (עוד לפני הקטרת הקטורת, כאמור).

וזהו שלגבי הקטרת הקטורת מביא רש"י את הכתוב (מפרשת תצוה) המדבר על הקטרת הקטורת "בבוקר" ו"בין הערביים", ואילו לגבי העלאת הנרות הוא אינו מביא את הצייווי שבפרשת תצוה - כדי להדגיש את ההבדל ביניהם: הקטרת הקטורת היתה כסדרה הרגיל, "שחרית וערבית", ואילו העלאת הנרות כאן היתה שלא לפי הסדר שבפרשת תצוה, אלא כחידוש מיוחד.

מהיכן באמת למדים אנו שבהעלאת הנרות אז היה דבר חידוש? -

מתוך דברי הקב"ה בתחילת הענין:

הקב"ה צוה את משה: "ביום החודש הראשון באחד לחודש תקים את משכן אהל מועד"⁴, ופירט לו את סדר ופרטי ההקמה, ובתוך הדברים⁵: "והבאת את השולחן וערכת את ערכו, והבאת את המנורה והעלית את נרותיה, ונתתה את מזבח הזהב לקטורת וגו'".

4. מ, ב.

5. מ, ד-ה.

עומק הפשט – עיונים ברש"י

ונשאלת השאלה - למה בנוגע להמנורה הזכיר הקב"ה (לא רק את הבאת המנורה, אלא גם) את העלאת נרותיה, ואילו בנוגע למזבח הקטורת צוה רק על נתינתו ("ונתתה את מזבח הזהב לקטורת") ולא צוה על הקטרת הקטורת עליו?

אלא שהם הם הדברים:

בהקטרת הקטורת לא היה חידוש מיוחד, אלא היתה כסדר הרגיל בכל יום - ועל כך כבר נצטוו בפרשת תצוה: "בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה .. בין הערביים יקטירנה" - ולכן לא הוצרך לצוות על זה באופן מפורש באותו יום;

אמנם בהעלאת הנרות היה דבר חידוש, שנצטווה על העלאת הנרות מיד בעת הבאת המנורה - כבר בבוקר - ולכן הוצרך לומר במפורש: "(והבאת את המנורה) והעלית את נרותיה".

[ולכן נצטווה משה במפורש באותו היום גם על עריכת השולחן - "וערכת את ערכו" - כי גם בפעולה זו היה חידוש מיוחד⁶:

לפי סדר העבודה הרגיל, עריכת השולחן בלחם הפנים נעשית דוקא **ביום השבת**⁷; אמנם יום זה שבו הקימו את המשכן היה **יום ראשון בשבוע**⁸!

לכן הוצרך להיות ציווי מיוחד: "**וערכת את ערכו**" - שזהו ענין וחידוש **מיוחד**, שונה מעריכת השולחן הרגילה].

משה הקטיר, אהרן הדליק

ולפי דרכנו, יש ליישב קושיא ידועה של הרמב"ם⁹:

6. וראה צפנת פענח עה"פ.

7. אמור כד, ח.

8. פרש"י נשא ז, יב. וראה גם רש"י תחילת פ' שמיני.

9. הבא לקמן - על פי לקוטי שיחות חלק יח שיחה א' לפ' בהעלותך.

עומק הפשט – עיונים ברש"י

ידועים דברי רש"י על הפסוק "בהעלותך את הנרות"¹⁰:
"כשראה אהרן חנוכת הנשיאים, חלשה
אז דעתו כשלא היה עמהם בחנוכה, לא
הוא ולא שבטו. אמר לו הקב"ה: חייר, שלך
גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את
הנרות".

והיינו, שאף שאהרן הקריב קרבנות הרבה בימי המילואים, מכל מקום חלשה דעתו
מכיון שלא היה לו חלק בחנוכת המזבח; ועל זה ניחמו הקב"ה, שאף שחנוכת המזבח
נעשתה על ידי הנשיאים, הרי אהרן חניך את המנורה.

ואדרבה - "שלך גדולה משלהם": המזבח שחינכו הנשיאים הוא המזבח החיצון
שנמצא בחצר, ואילו חנוכת אהרן היתה במנורה שנמצאת בפנים, בתוך המשכן.

אמנם הקשה הרמב"ן: "למה ניחמו בהדלקת הנרות, ולא ניחמו בקטורת בוקר
וערב?" כלומר: לכאורה היה צריך לשבח את אהרן בענין הקטורת המוקטרת על
המזבח הפנימי פעמיים ביום - בוקר וערב; ולמה שיבחו דוקא בענין הדלקת הנרות
שבמנורה?

ולפי האמור - אתי שפיר:

מי שחינך את המזבח הפנימי היה משה, שהרי ביום הקמת המשכן שימש משה¹¹,
והוא זה שהקטיר "שחרית וערבית" לפי הסדר הקבוע במשכן, ובזה "חינך" והתחיל
את סדר עבודת הקטורת לדורות;

10. תחילת פ' בהעלותך.

11. כדברי רש"י בפרשתנו מ, כט. וראה בארוכה לקמן סימן ב.

ולכן "ניחם" הקב"ה את אהרן דוקא בחנוכת המנורה, שאהרן הוא שהדליק בפעם הראשונה את המנורה לפי העבודה הסדורה, "ובהעלות אהרן את הנרות בין הערביים":

אמנם משה כבר הדליק את המנורה לפני כן, בבוקר של יום הקמת המשכן - אבל זה היה בתור חידוש והוראת שעה יוצאת מן הכלל, ואי אפשר להחשיב הדלקה זו כהתחלת העבודה הרגילה והקבועה של המנורה, "תמידין כסדרן";

ודוקא זה שאהרן העלה אחר כך את הנרות בין הערביים - באופן שידלקו "מערב עד בוקר"¹² - זה היה התחלת ו"חנוכת" העבודה הקבועה והרגילה של הדלקת הנרות (וכדברי המשנה¹³: "אין מחנכין את המנורה אלא בהדלקת שבעה נרותיה בין הערבים").

[ויש להוסיף, שלפי דרך זו תתיישב בפשיטות קושיא של המהרש"א:

בגמרא איתא¹⁴, שבראש חודש ניסן, יום הקמת המשכן, נאמרו כמה פרשיות הנוגעות לבו ביום, ואחת מהן היא "פרשת הנרות", "לפי שבו ביום התחילו להדליק".

והקשה המהרש"א: "קצת קשה, אמאי לא נקט נמי שאר עבודות תמידים, כגון פרשת תמיד, שבוודאי בו ביום גם כן התחילו". כלומר: הרי היו צריכים לומר גם את פרשת התמיד, העוסקת בהקרבת הקרבנות שהתחילו בהם באותו יום, ולמה נאמרה דוקא "פרשת הנרות"?

12. ואין לומר שלא חזרו והדליקו את המנורה בין הערביים (וסמכו על מה שהדליקו בבוקר), כי:

לדעת רש"י בפירושו עה"ת (תצוה כז, כא) היו תמיד נותנים שמן במנורה באותה מדה - כדי שיספיק "מערב עד בוקר" - ונמצא, שהדלקת משה בבוקר לא היה בה די כדי שהנרות ידלקו במשך כל הלילה [שזו היא עיקר המצוה, כדברי רש"י (שם) "להעלות נר תמיד, כל לילה ולילה קרוי תמיד". ובפרש"י על הש"ס (מנחות פח, ב), שאם כבתה נר באמצע הלילה צריך להדליקה שוב];

ועל כרחק צריך לומר, שבאותו יום בין הערבים חזר אהרן והדליק את נרות המנורה, כדי שידלקו במשך כל הלילה שלאחר מכן (מוצאי ר"ח ניסן), "מערב עד בוקר".

13. מנחות מט, א.

14. גיטין ס, ב ובפרש"י.

עומק הפשט – עיונים ברש"י

ולפי דרכנו – יש ליישב:

את עבודות התמידים האחרות, קרבן התמיד והקטרת הקטורת, התחילו לעשות באופן הקבוע **כבר בבוקר** של ראש-חודש ניסן, ולכן נאמרו הפרשיות העוסקות בענינים אלו **עוד לפני** התחלת היום השמיני למילואים¹⁵;

דוקא "פרשת הנרות", העוסקת בהדלקת הנרות הקבועה שהתחילה רק **בין הערביים**, היא נאמרה "**בו ביום**" – במשך יום זה עצמו, עד "בין הערביים".

ודו"ק].

(חלק ו - פקודי א)

15. וראה פרש"י פינחס כה, ד. רמב"ן פרשתנו מ, כז.

”וַיֵּשֶׁם אֶת מִזְבַּח הַזֶּהָב בְּאַהֲל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת.
וַיִּקְטֹר עָלָיו קְטֹרֶת סַמִּים כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה.
וַיֵּשֶׁם אֶת מִסַּד הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן. וְאֶת מִזְבַּח הָעֹלָה
שֶׁם פֶּתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת הָעֹלָה
וְאֶת הַמִּנְחָה כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה” (מ, כו-
כט)

-רצ"י-

ויקטר עליו קטורת - שחרית וערבית,
כמו שנאמר 'בבוקר בבוקר בהיטיבו את
הנרות וגו'.

ויעל עליו וגו' - אף ביום השמיני
למילואים, שהוא יום הקמת המשכן,
שימש משה והקריב קרבנות ציבור, חוץ
מאותן שנצטווה אהרן בו ביום:

בפרשתנו בא ציווי הקב"ה אל משה - בדבר הקמת המשכן על ידו¹⁶:

עומק הפשט – עיונים ברש"י

"ביום החודש הראשון, באחד לחודש, תקים את משכן אהל מועד. ושמת שם את ארון העדות, וסכות על הארון את הפרוכת. והבאת את השולחן וערכת את ערכו, והבאת את המנורה והעלית את נרותיה".

וכאן בא הציווי בדבר העמדת המזבחות - המזבח הפנימי והמזבח החיצון:

"ונתתה את מזבח הזהב לקטורת, לפני ארון העדות.. ונתתה את מזבח העולה, לפני פתח משכן אהל מועד" (והכתוב ממשיך ומפרט פעולות נוספות שמושה היה צריך לעשות כחלק מהקמת המשכן: משיחת הכלים וכו').

ונראה לכאורה, שמושה נדרש רק להעמיד - "ונתתה" - את המזבחות, ותו לא; אמנם בהמשך הפרשה מסופר כיצד משה קיים בפועל את ציווי ה' אליו והקים את המשכן על כל פרטיו, ושם מסופר על פעולות נוספות:

"וישם את מזבח הזהב באהל מועד לפני הפרוכת. ויקטר עליו קטורת סמים"; "ואת מזבח העולה שם פתח משכן אהל מועד, ויעל עליו את העולה ואת המנחה".

והיינו, שלא הסתפק משה בעצם שימת המזבחות במקומם, אלא המשיך והקטיר קטורת (על המזבח הפנימי) והעלה את קרבן התמיד (על המזבח החיצון).

רשב"ם: אהרן, רש"י: משה

והנה, כיון שבדברי הכתוב משמע שלא נצטווה משה אלא בהעמדת המזבחות בלבד, מפרש הרשב"ם (ועוד מפרשים) שאכן הפעולות של "ויקטר עליו קטורת" ו"ויעל עליו את העולה ואת המנחה" לא נעשו על ידי משה - אלא על ידי אהרן הכהן, שהוא זה שהתמנה לשרת בקודש ולקיים את סדרי הקרבנות והקטורת מידי יום ביומו.

וכן נראה בכמה מקומות בדברי חז"ל, שביום הקמת המשכן לא שימש משה והקריב קרבנות - אלא אהרן, וכן מפורש גם בדברי רש"י בפירושו על הש"ס¹⁷.

אמנם בפירושו על התורה חידש רש"י שמשה הוא שהקריב הקרבנות ביום זה, וזה לשונו:

"ויעל עליו וגו' - אף ביום השמיני למילואים, שהוא יום הקמת המשכן, שימש משה והקריב קרבנות צבור, חוץ מאותן שנצטוו אהרן בו ביום".

והיינו, שהיו קרבנות מיוחדים שהקריב אהרן אז (כמו במפורש בתחילת פרשת שמיני), אך את הסדר הרגיל של "קרבנות ציבור" - הנעשה מדי יום ביומו - עשה משה (ורק למחרת החל הסדר הרגיל, שאהרן ובניו הם שמקריבים).

וצריך ביאור, מה באמת הכריחו לרש"י לפרש כן, שמשה הוא זה שהקריב?

עוד צריך ביאור באריכות לשונו - "אף ביום השמיני למילואים, שהוא יום הקמת המשכן, שימש משה והקריב קרבנות ציבור":

לכאורה היה צריך לומר בקיצור - "משה הקריב", ולמה הוצרך להאריך בביאור מהותו של יום?

ה"שמיני" הוא המשך של השבע

ונראה לומר, שרש"י דייק בלשון הכתוב "ויעל עליו את העולה ואת המנחה" - בה"א הידיעה, היינו שהעולה והמנחה הם מאותו סוג הידוע:

17. זבחים יט, ב.

הנה לפני הקמת המשכן, שהיתה בא' ניסן, היו "שבעת ימי המילואים" שבהם חניך משה את המשכן ואת אהרן ובניו לכהונה, ומפורש בכתוב שבימים אלו משה הוא ששימש בכל עבודות הכהונה (כי אהרן ובניו לא נתקדשו עדיין בשלימות)¹⁸, ובימים אלו הקריב משה גם את קרבן התמיד, "עולה ומנחה".

[בגור אריה¹⁹ כתב, שבשבעת ימי המילואים "לא הקריב אלא קרבנות השייכים למילואים (הקרבנות המיוחדים לימים אלו - המנויים בפ' תצוה ובפ' צו), ולא הקטורת שהיא קבועה לדורות, כמו שלא הקריב התמידים".

אבל לפי "פשוטו של מקרא" ברור שכן הקריב אז משה את קרבן התמיד, שהרי בפרשת תצוה מפרט הכתוב את הסדר המיוחד לימי המילואים, וממשיך שם²⁰: "וזה אשר תעשה על המזבח כבשים בני שנה שנים ליום תמיד וגו'" - ומשמע להדיא שזהו **המשך אחד**, והיינו, שעשיית התמיד התחילה כבר בשבעת ימי המילואים. וכן מבואר בדברי רש"י בפרשת פינחס²¹].

ובכן, מזה שהכתוב מדייק כאן "העולה" ו"המנחה" בה"א הידיעה, מובן שמדובר כאן על העלאה של אותה "עולה" ו"מנחה" הידועה לנו משבעת ימי המילואים, שהיא קרבה (לא על ידי אהרן, אלא) על ידי משה;

וזהו מה שמפרש רש"י: "אף ביום השמיני למילואים .. שימש משה" - שמלשון הכתוב ("העולה" ו"המנחה") מובן שהעולה והמנחה היו המשך לאותם עולה ומנחה ידועים שקרבו על ידי משה בשבעת ימי המילואים, ומזה למדנו ש"אף ביום השמיני למילואים" הקריב משה (ורק למחרת, כאשר הסתיימו לגמרי "ימי המילואים", אז החל הסדר החדש, שאהרן מקריב הקרבנות תמידין כסדרן).

18. וראה רש"י תצוה כט, כב. כט, כד. ועוד.

19. שמיני ט, כג.

20. כט, לח.

21. כח, ד.

משה הקטיר פעמיים

והנה, ביארנו שמשה הוא שהקריב התמיד - "העולה" ו"המנחה", אך עדיין לא הוכחנו: מי הוא שהקטיר את הקטורת באותו יום?

ובכן, כד דייקת בלשון רש"י שכתב "שימש משה והקריב קרבנות ציבור" - משמע שכוונתו בזה לכלול גם את הקטרת הקטורת, שאף היא בכלל זה²².

[ונראה לבאר, שהיות ולגבי קרבן התמיד מוכח מלשון הכתוב שמשה הוא שהקריב, הרי שוב אין סברא לחלק בין העבודות, וילמד סתום מן המפורש, ולכן למד רש"י שמשה גם הקטיר את הקטורת באותו היום (אף שאין לזה הוכחה מלשון הכתוב ממש)].

ולהוסיף, שדבר זה - שגם הקטורת באותו יום היתה על ידי משה - מדויק גם בפירוש רש"י על הפסוק "ויקטר עליו קטורת", וזה לשונו:
"שחרית וערבית, כמו שנאמר 'בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות וגו'".

והענין בזה²³:

אם נפרש שהכוונה ב"ויקטר עליו קטורת" היא לאהרן, שהוא שהתחיל להקטיר הקטורת כחלק מעבודת הקודש כסדרה - יקשה: מה בא רש"י לחדש בזה שהוא הקטיר "שחרית וערבית"²⁴?

22. ראה רש"י תשא ל, טו. ולהעיר מלשון הכתוב נשא ז, ג, ז, יג-יד.

23. ראה גם לעיל סימן א.

24. יש הגורסים בפירוש רש"י: "ויקטר עליו - אהרן כו". ולפי זה מובן שרש"י נתכוון בזה לחדש, שאף ששאר העבודות נעשו בידי משה, הרי את הקטרת הקטורת עשה אהרן, וכדברי הכתוב שמביא רש"י "והקטיר עליו אהרן.. ובהעלות אהרן".

אבל כבר כתב הרמב"ן: "ואולי טעות סופרים הוא". ובטור הארוך העתיק מהרמב"ן כן בפשיטות - בהשמטת תיבת "אולי".

הרי בפרשת תצוה כבר מפורש הדבר²⁵: "והקטיר עליו אהרן קטורת סמים בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה, ובהעלות אהרן את הנרות בין הערביים יקטירנה" - ופשוט מעצמו שאהרן קיים מצוה זו ככתבה וכלשונה, מדי יום ביומו!

אולם לפי דרכנו מובן, שכיון ש"ויקטיר עליו קטורת" מתייחס למשה, שהוא זה שהקטיר באותו יום בתורת חידוש (בהמשך להחידוש של "שבעת ימי המילואים"), הרי יכולה להיות סברא שהוא הקטיר רק פעם אחת וכיוצא בזה, ועל זה משמיע רש"י ומחדש שבאותו יום קיים משה את המצוה כתיקונה - "שחרית וערבית". וק"ל.

(חלק ו - פקודי א)

לזכות האחים התאומים
מנחם מענדל שי'
לוי שי'
רייצעס

לדגל חגיגת ה'תספורת' הראשונה
במלאות להם שלוש שנים לאויש"ט
כ"ט אדר, ער"ח ניסן, תש"פ

*

הוקדש על ידי ההורים שיחיו
יזכו לגדלם
לתורה, לחופה ולמעשים טובים
- ביחד עם אחיותיהם תחיינה -
מתוך הרחבה בגו"ד